

Johannes Østerås

Hva betyr idrett for deg?

Høgskolen i Hedmark
Rapport nr. 15 – 2008

Fulltekstutgave

Utgivelsessted: Elverum

Det må ikke kopieres fra rapporten i strid med åndsverkloven og fotografiloven eller i strid med avtaler om kopiering inngått med KOPINOR, interesseorgan for rettighetshavere til åndsverk.

Forfatteren er selv ansvarlig for sine konklusjoner. Innholdet gir derfor ikke nødvendigvis uttrykk for Høgskolens syn.

I rapportserien fra Høgskolen i Hedmark publiseres FoU-arbeid og utredninger. Dette omfatter kvalifiseringsarbeid, stoff av lokal og nasjonal interesse, oppdragsvirksomhet, foreløpig publisering før publisering i et vitenskapelig tidsskrift etc.

Rapporten kan bestilles ved henvendelse til Høgskolen i Hedmark. (<http://www.hihm.no/>)

Rapport nr. 15 – 2008
© Forfatteren/Høgskolen i Hedmark
ISBN: 978-82-7671-703-7
ISSN: 1501-8563



Høgskolen i Hedmark

Tittel: Hva betyr idrett for deg?			
Forfatter: Johannes Østerås			
Nummer: 15	År: 2008	Sider: 56	ISBN: 978-82-7671-703-7 ISSN: 1501-8563
Oppdragsgiver:			
Emneord: Idrett, ungdom, hermeneutisk metode, Peter Arnold, legitimering, resultater og drøfting			
Sammendrag: I denne rapporten vil jeg prøve å forklare hva idrett betyr for et utvalg ungdommer. Første del av rapporten er et teorigapitel som først tar for seg Peter Arnold (1997) og Jan Ove Tangen (2004) sine ulike syn på idrett som fenomen. Deretter redegjøres det for Arnold (1988) sin modell: « <i>The Three Dimensional Model of the Curriculum</i> », som er grunnleggende teori og analyseverktøy i rapporten. I metodekapitlet redegjøres det for ulike teorier og vitenskapelige tradisjoner for å analysere tekst. Jeg valgte en fenomenologisk/ hermeneutisk tilnærming og Paul Ricoeur sin forståelse for å analysere disse dataene. Datainnsamlingen er gjort på videregående skoler i Elverum og Trondheim. Det er til sammen 93 informanter med i undersøkelsen; de er fra ulike studieprogram og det er både jenter og gutter i utvalget. Neste kapittel inneholder resultater og drøfting. De aller fleste av mine informanter skriver at de er positive til idrett, men flere har opplevd ubehagelige situasjoner i den organiserte idretten. Det er størst mangfold i aktivitetsvalget i Trondheim, mens fotball dominerer i Elverum. En god del driver med idrett pga det sosiale, venner og fordi de synes det er gøy med idrett. Mange har i aldersgruppa 16–18 år slutta med organisert idrett og begynt med uorganisert trening. Noen av årsakene til at mange slutter med organisert idrett er at det blir for seriøst, treneren plukker ut de spillerne som er best (resultatfokus), topping av lag som medfører lite spilletid for noen. Av mine 93 informanter er det veldig få som uttrykker at målet er å bli virkelig gode i idrett. Det er forskjeller på hvilket forhold informantene på ulike studieprogrammer har til idrett i materialet. Elever som studerer på idrettsfag er i størst grad resultatorientert, mens de som studerer til å bli tømrrer viser seg i stor grad å være kroppsfiksert.			



Hedmark University College

Title: What does sport mean for you?			
Author: Johannes Østerås			
Number: 15	Year: 2008	Pages: 56	ISBN: 978-82-7671-703-7 ISSN: 1501-8563
Financed by:			
Keywords: Sport, adolescents, hermeneutic method, results, discussion, Peter Arnold, justify			
Summary: In this rapport I will try to explain what sport means to Norwegian adolescents. The first part of this manuscript comprises Peter Arnold's (1997) and Jan Ove Tangen's (2004) different views on sport as a social phenomenon. Then I describe Arnold's (1988) « <i>Three Dimensional Model of the Curriculum</i> », as an analytic tool in this report. In the methodology I sketch different theories and scientific traditions for analysis of text. I chose a phenomenological/ hermeneutic approach and Paul Ricoeur's understanding to analyze the present data. The data collection was conducted at secondary schools in Elverum and Trondheim. The sample consists of 93 informants; they are from different student programs at secondary schools, and there are both boys and girls in the sample. The next chapter comprises a presentation of results and discussion. Many of the informants held that they are positive to sport, but some have experienced unpleasant situations in organized sport while a multitude of activities are present in Trondheim, football dominates in Elverum. Many youth play sport for social reason, friends and because they think sport is fun. Many have at the age of 16–18 quit organized sport, and started with unorganized sport. Reasons for leaving organized sport are that it is too serious, the trainer pick out the best players, selection of team which leads to less playtime for some athletes. Out of 93 informants, very few express that they want to succeed in sport. Informants from various study programs have different relationship to sport. Sport students are to the largest extent result oriented, while carpenter students are to a larger degree oriented towards body/appearance.			

Innhold

1.0 Innledning	9
2.0 Teorikapittel	11
2.1 Hvordan er idrett mulig?	11
2.2 Sport, Ethics and Education	12
2.3 Idrettens egenverdi	15
2.4 Idrettens instrumentelle verdi	16
3.0 Metodekapittel	19
3.1 Innledning	19
3.2 Hermeneutikk	21
3.3 Datainnsamlinga	23
3.4 Analysen	26
3.5 Kvalitetsvurdering av metoden	29
3.6 Etske betraktninger	29
4.0 Resultat og drøfting. Hva betyr idrett for deg?	31
4.1 Dimensjon 1 (kunnskap om idrett)	32
4.2 Dimensjon 2 (ferdigheter i idrett)	33
4.3 Dimensjon 3 (oppnå goder gjennom å drive med idrett)	43
5.0 Avslutning	49
Litteraturliste	53

1.0 INNLEDNING

Idrett blir av mange forståelsepåere betraktet som et gode. Det er lett å finne eksempler på at politikere¹ og representanter for idrettsorganisasjonene² fremhever idretts positive effekter for individ og samfunn. Det vil være vanskelig om ikke umulig å operasjonalisere «idrettens samfunnsverdi», ikke minst fordi det er utenkelig å se for seg et vestlig samfunn inkludert Norge uten det vi i dag kaller idrett.

På individnivå finnes det studier av hvorfor man driver med idrett. Idrettspsykologer og enkelte idrettsosologer kaller det motiver (Seippel, 2006); andre kaller det begrunnelser for å trene (Breivik og Vaagbø, 1998; Hansen, 1999; Ulset, 2004), eller forsøker å forklare hvorfor folk deltar i (ulike typer) idrett ved å se på sosialisering og preferanser (Skille, 2005a,b). Det finnes dog få eller ingen studier der man lar informanter reflektere over hva idrett betyr for dem. Her finnes altså et underforsket og underteoretisert felt i idrettsosologien og idrettspedagogikken. Foreliggende studie tar mål av seg å gjøre noe med det. Jeg ville med det åpne spørsmålet *Hva betyr idrett for deg?* la ungdom skrive ned sine tanker om idrett og idretts betydning for dem³. Det skjedde i form av en stiloppgave i den videregående skolen.

1 Se for eksempel uttalelser av statsminister Bondevik i Nagano (Aftenposten 8. februar 1998) og av kulturminister Giske i Torino (VG 21. februar 2006).

2 Se NIFs idrettspolitiske dokument (NIF, 2003).

3 Oppgaveteksten er utviklet og godkjent av norsklærerne.

Denne HH-rapporten vil inneholde et teorikapittel der det blir en beskrivelse av teoriene til Peter Arnold og Jan Ove Tangen. Påfølgende vil det være en methodedel med en beskrivelse av ulike vitenskapelige tradisjoner og en nærmere beskrivelse av Paul Ricoeur og den hermeneutiske tradisjonen. Deretter er det et empiri- og drøftingskapittel med mange sitater fra mine informanter som beskriver ulike sider ved deres oppfattelse av hva idrett betyr for dem. Her vil jeg bruke ulike teorier for å belyse funnene. Til slutt er det et sammendrag.

2.0 TEORIKAPITTEL

I dette kapittelet vil jeg først se på hvordan Jan Ove Tangen (2004) og Peter Arnold (1997) ser på idrett som fenomen. Deretter vil jeg se på en modell av Peter Arnold (1988), som omhandler ulike måter å legitimere idrett. Et mer dagligdags ord for legitimering er rettferdiggjøring. I følge Cappelens leksikon defineres legitimere som «å gi lovlig gyldighet, godtgjøre sin lovlige adkomst til noe, godtgjøre sin rett, dokumentere hvem man er» (Kunnskapsforlaget, 1980, s. 175). Legitimering av idrett forstår jeg derfor som ulike måter å rettferdiggjøre at idrett har en så framtrædende plass i samfunnet vårt. Det har for eksempel blitt argumentert med at idretten bidrar til folkehelsen, sosiale problemstillinger, den nasjonale forsvarsevnen og landets internasjonale renome. Men først vil jeg kort redegjøre for to forskjellige syn på idrett som fenomen.

2.1 Hvordan er idrett mulig?

Tangen (2004) skriver at kroppslighet i form av bevegelser, er et medium for idretten. Kroppslige bevegelser settes sammen til «øvelser» som deretter settes sammen til idrett. «Dyktighet» er også et medium for idretten, det og for eksempel skåre flere mål enn motstanderen eller å hoppe høyest i høydehopp. Kroppslighet og dyktighet er to medier som gis form i det som kalles prestasjoner, der en sammenlikning av kroppslige ferdigheter er det sentrale. Svært mange mennesker som driver med idrett ønsker å vise fram og sam-

menligne dyktighet ved å konkurrere. Seieren er det symbolsk generaliserte mediet i idretten (s. 62). Seieren er det mediet som sikrer en felles forståelse i systemet. Fotballtrener Wince Lombardi sa «*Winning isn't everything, it's the only thing!*» (Tangen, 2004, s. 62). Her viser han til seierens sentrale og unike betydning i idretten. Seieren er den samme type symbolsk generalisert medium som makt, sannhet, penger er i andre systemer. Seieren er det mediet som har gjort at idrett som sosialt system har vedvart gjennom historien. Noen påstår at idrett også er mye annet, så som vennskap, glede opp-læring i demokrati m.m. Med de kan i følge Tangen (2004) ikke betraktes som de grunnleggende distinksjoner som skiller idrettssystemet fra de andre sosiale systemer. Ethvert system har sitt symbolske generaliserte medium; idrettens medium er seier. Når dette ikke lenger legges til grunn for kommunikasjonen, opphører også systemet.

2.2 Sport, Ethics and Education

Arnold (1997) skriver at idrett kan bli brukt som moralsk oppdraende, viss den blir tilstrekkelig forstått. Skal idrett være en verdifull aktivitet i samfunnet vårt med en oppdraende funksjon, må den praktiseres i henhold til sine idealer og tradisjoner. Det er viktig å argumentere med idrettens egenverdi i samfunnsdebatten og framheve at idrett har sin egen integritet og skal kjenetegnes ved sin etikk og regler. Idrettens moralske verdier som regler og normer gjør den til en beundringsverdi aktivitet i seg selv. Gjennom å praktisere ulike idretter vil individene utvikle en basis moral som idretten bygger på. Syndromet «*winning at all costs*» (s. 23) er Arnold sterkt kritisk til. En slik holdning er antietisk og tar ikke hensyn til idrettens indre regler eller moralske manerer. Rusmidler som doping bryter ikke bare idrettens regler, men prinsipper og etikk som idretten bygger på. Gjennom at idrett blir drevet på grunnlag av sine regler og grunnverdier er det i seg selv en verdifull menneskelig aktivitet og moralsk utviklende for individene.

2.2.1 The Three Dimensional Model of the Curriculum

For å belyse ulike måter å legitimere idrett i det norske samfunnet har jeg valgt å bruke Arnold (1988) sin modell: «*The Three Dimensional Model of the Curriculum*», som grunnleggende teori og analyseverktøy i mitt videre

arbeide. Arnold fremhever klart at det er kun gjennom utvikling av ferdigheter og kunnskaper man får styrket idrettens plass i samfunnet. Det tydeliggjøres når Arnold skriver at «*No matter what else education may be concerned with, it is predominantly the development of knowledge and understanding*» (s. 66). Arnolds modell tar, som navnet sier, for seg tre dimensjoner som man kan legitimere idrettens posisjon ut fra. Dimensjonene utelukker ikke hverandre. Jeg vil nedenfor redegjøre for Arnold sin modell.

Dimensjon 1 (Om)

Arnolds (1988) «om dimensjon» tar for seg idrett på en teoretisk og faktisk måte; at mennesker tilegner seg kunnskaper om de ulike idrettene. Kunnskapen skaper en teoretisk bakgrunn som gjør det enklere å forstå aktivitetens mål og mening. Denne kunnskapstilegnelsen er for eksempel: idrettens plass og funksjon i ulike kulturer, og kunnskap om hvilke ferdigheter som trengs for å realisere aktiviteten. Ut fra denne kunnskapen kan elevene bli mer reflekterte i forhold til spørsmål som: Hva er formålet med denne idretten? Hvilke aktiviteter skal bli lært? Hvilke metoder skal bli brukt?

Slike ikke deltakende mål for teoretisk og faktisk kunnskap deler Arnold (1988) inn i konseptuelle mål, empiriske mål og informative mål. Når det gjelder de *konseptuelle mål* (begrepsmål) er det brukt i forhold til regler og karakteristika ved aktiviteten. Arnold hevder at: «*It is one objective of movement education to ensure that for each activity selected the rules, both formal and informal should be learn and understood*» (Arnold, 1988, s. 122). Det er kun gjennom en forståelse av reglene rundt aktiviteten at man kan forstå den, men det garanterer ikke en suksessfull praksis av idretten. De *empiriske mål* er ofte avhengige av de konseptuelle. Empiriske mål handler om å samle inn og fortolke data omkring fysisk aktivitet, og forstå hvordan man skal utføre de forskjellige aktivitetene. *Informative mål* henger sammen med både det konseptuelle og det empiriske. Her skal den generelle forståelse øke, mer enn å vite hvordan aktivitetene utføres. Målet gir kunnskap om både historiske, sosiologiske og moralske spørsmål ved idrettsaktivitetene.

Dimensjon 2 (I)

I-dimensjonen gjelder utvikling av ferdigheter i de ulike aktivitetene og hvordan utvikle ferdighetene videre. Verdiene ligger i innholdet og målet for aktiviteten. Arnold (1988) skriver at aktiviteten er oppdragene dersom

de har en kulturverdi, er praktisk relatert, inneholder moralske aspekter og at den har en egenverdi. I - dimensjonen er videre oppdelt i: grunnleggende ferdighetsmål, kontekstuelle mål og ekspressive mål.

Grunnleggende ferdigheter er viktige både i seg selv og for å mestre mer komplekse øvelser på et høyere nivå. Grunnleggende ferdigheter i idrett varierer fra idrett til idrett. Men det å ha god kroppsbeherskelse og at de koordinative egenskapen er på plass er viktig grunnlagsferdigheter. Eksempler på grunnleggende ferdigheter i fotball er; pasninger, føring av ball, dribbling, skudd og heading. De grunnleggende ferdighetene er en selvfølge for å drive med idrett uansett hvilken idrettsgren man tilhører og viktig for å lykkes i aktiviteten. *Kontekstuelle mål* er for eksempel aktiviteter der noe uforutsigbart og uventet oppstår. På ski kan det være at smøreforholdene forandres underveis i et løp og i fotball kan det være at man får en spiller utvist. Slike forandringer krever at man har utviklet ferdigheter på et høyere nivå enn de grunnleggende ferdighetene, for å lykkes. Slike situasjoner er det vanskelig og «å programmere» og man må løse de spontant. Arnold (1988) mener «skill mastery» er en kontekstuell evne til å utføre ferdighetene kompetent og intelligent ved skiftende omstendigheter. *De ekspressive målene* er satt sammen av evner til å kunne uttrykke følelser, humør og ideer i ulike situasjoner. Dette gjelder også evner til å være kreativ og fantasifull. Det innbefatter også at man finner kreative løsninger og at man klarer å opptre rasjonelt.

Dimensjon 3 (Gjennom)

Denne dimensjonen blir beskrevet som om idretten først og fremst har instrumentelle mål. Et viktig spørsmål i et slikt perspektiv er å spørre om fysisk aktivitet/idrett gir god resultater på for eksempel helsa eller andre gode hensikter. Arnold (1988) kommer her inn på skillet mellom termene «education» og «schooling» og hevder at:

Whereas education implies the transmission of something worthwhile for its own sake, schooling implies pursuing an activity as a means to something else (s. 103).

«Education» kan sies å være en innføring i en kulturs verdifulle aktiviteter på en moralsk forsvarlig måte, for disse aktivitetenes egenverdi. «Education» er ifølge Arnold (1988) knyttet til den indre verdien av aktiviteten, og omhand-

les i dimensjon 1 og 2 av modellen. «*Schooling objectives*» er mål som ikke direkte er knyttet til aktivitetens kjerne, men at idretten brukes til å oppnå mål på bakgrunn av verdier utenfor selve aktiviteten. Det er dette som blir omtalt som idrettens instrumentelle verdi. «*Schooling*» kan med andre ord sies å være det å gjennomføre aktiviteter som et middel for å oppnå noe annet. Eksempler på slike ytre goder kan være en bedret helse gjennom utøvelse av idrett, tilpasning til et sosialt miljø og sunn bruk av fritiden.

Oppsummering av Arnold sin modell.

Arnold (1988) sin tredelte modell viser ulike måter å legitimere idrett i samfunnet. Han mener at egenverdiene i idretten er det primære målet ved undervisningen. Egenverdien finner vi igjen i dimensjon 1 og 2. Skal idretten få økt styrke og status må man, ifølge Arnold, vektlegge kunnskaper og ferdigheter i de ulike idrettene. Grovt sett kan man dele modellen mellom to forskjellige begreper.

- egenverdi (i og om-dimensjonene) og
- instrumentell verdi (gjennom-dimensjon).

Med utgangspunkt i de to begrepene vil jeg nå redegjøre for de to måtene å legitimere idrett på.

2.3 Idrettens egenverdi

Egenverdi kobler Arnold (1997) sammen med det han kaller indre verdier og tar som utgangspunkt at:

«Intrinsic values,... are perhaps best understood as goods or activities that are desirable or valued in themselves. They are often referred to as ends to which other things are the means» (s. 4).

Om egenverdi sier en gjerne at de viktigste målene er realisering av et godt og meningsfullt liv. Det kan knyttes til Maslows behovshierarki som har forankring i humanistisk psykologisk teori. Denne teorien tar utgangspunkt i at menneske er aktivt og handlende, har fri vilje og behov for åndelig vekst. De tre øverste trinnene i hierarkiet, de såkalte vekstbehovene, er selvoppfatning, estetiske behov og selvrealisering (Imsen, 2005). Når elevene blir

indre orientert i forhold til aktiviteten, er det blant idrettsfilosofer utbredt å se aktiviteten som mer verdifull. Loland (1991a) hevder for eksempel at «*de verdifulle opplevelsene kan knytte bånd til dypere verdi for deltakerne*» (s. 9). De som forholder seg til idrett ut fra egenverdi, tar bedre vare på opplevelsen og egenarten i de ulike idrettene enn de som drives av ytre mål. Videre skriver Loland at utvikling av en nærhet til natur kan føre til en økologisk bevissthet, og en bevissthet om at menneske er en del av naturen og at «alt henger i hop» (1991b).

Arnold (1988) understreker i sine teorier at det er de indre verdier en må etterstrebe i undervisningen. Aktiviteten må være verdifull i seg selv for at utvikling skal kunne finne sted. Like viktig er det hvordan en som trener/lærer/forelder klarer å formidle disse verdiene og holdningene. Arnold skriver videre at både innhold og metoder er viktig for resultatet. Han mener det er viktig at trenere blir bevisstgjort viktigheten av kunnskaper og ferdigheter forbundet til en reflektert treningsprosess. Det hjelper ikke at treneren har fine tanker omkring indre verdier, hvis han ikke klarer å formidle budskapet til elevene på en god måte (Ibid).

2.4 Idrettens instrumentelle verdi

Instrumentell verdier er i følge Arnold (1997) definert ved

«...those tools, goods, services or activities that can usefully and effectively be employed in the realization of something else that is desired, be it a product, purpose or state of mind» (s. 4).

Nytteverdi og ytre verdi er ord som også brukes om det samme, videre i denne rapporten. Det er en allmenn oppfatning at idrett og fysisk aktivitet generelt, har mange «nytteverdier». Mye forskning foreligger spesielt omkring helsefremmende gevinst ved fysisk aktivitet. Hjort (1997) skriver at det er bred enighet om at inaktivitet er en stor risikofaktor for helsen, både til å gi liv til årene og år til livene. Blair m.fl. (1995) skriver at dårlig helse er den høyeste risikofaktor for død for både kvinner og menn, når det gjelder alle typer dødsårsaker. Ekstrem fokusering på de instrumentelle verdiene kan i følge Arnold (1988) få negative følger for idrettens status.

Instrumentell legitimeringsargumenter av typen; helsemessig legitimering, militært forsvar, sosial integrasjon, nasjonal ære og internasjonal prestisje, diplomatisk legitimering, idrettens økonomiske ringvirkninger, har nærmest påstander om årsakssammenhenger. Det hevdes at idrettsaktiviteten forårsaker positive helseeffekter – eventuelt styrker det militære forsvaret, virker kriminalforebyggende, bidrar til internasjonal profilering – eller gir positive økonomiske ringvirkninger. Stemmer hypotesene (påstandene)? Og hvilken sammenheng finnes? Hva viss det ikke stemmer og at andre aktiviteter enn idrett kan vise til bedre effekter for samfunnet? Kan ikke idretten – som kunsten – stort sett begrunne/legitimere seg selv? Trenger idretten noen utenforliggende legitimering? For mange idrettsutøvere er vel gleden over kroppslig utfoldelse, mestring og konkurranse tilstrekkelig grunn til å drive idrett (Mangset, 2003).

3.0 METODEKAPITTEL

3.1 Innledning

Å la ungdom reflektere over hva idrett betyr for dem, for så å generere forskningsdata av det, kan skje på flere måter. Intervjuer virker nærliggende. En annen og mindre brukt metode er å la ungdom skrive om forskningstemaet (se Gullestad, 1996; Almås, 1996, 1997). I denne studien har elever i den videregående skole, fra ulike studieretninger svart på en «stiloppgave» med tittelen «Hva betyr idrett for deg?». Hensikten med det åpne spørsmålet var å gi rom også for de som ikke har et innsideforhold til idrett. Forskerne vil deretter analysere datamaterialet med forskjellige teoretiske perspektiver.

3.1.1 Ulike teorier og vitenskapelige tradisjoner for å analysere tekster

Jeg har valgt å bruke en fenomenologisk/hermeneutisk tilnærming i analysen av disse dataene, men det finnes også andre måter å analysere tekster. Jeg vil kort redegjøre for noen av disse, basert på Rygghaug (2002). Hovedmålet i semiotikk og strukturalismen er å finne fram til et relasjonelt system for det sosiale som ligger skjult og avgjør hvordan de faktiske sosiale samhandlingsmønstrene blir seende ut. Dette gjøres gjennom å avdekke de strukturene som ligger under den empiriske virkeligheten. Innenfor diskursanalyse er Foucault en sentral teoretiker. Hovedpoenget hans er å analysere mening

der mening dannes, nemlig i den sosiale konteksten. Han er opptatt av språkets betydning i meningsdannelsen og prøver å se språket i sin levende og konkrete helhet. Diskursen i seg selv er gjenstand for analyse.

Jeg vil nå utdype to ytterpunkter innenfor tekstanalyse grundigere, for deretter og komme inn på den hermeneutiske metoden og perspektivet til Paul Ricoeur. Dette for å vise at det er forskjellige måter å analysere tekst og for å se at elementer fra begge de analysene blir brukt i en hermeneutisk analyse.

Innholdsanalyse (content analysis)

Rygghaug (2002) fokuserer i sin artikkel på den tradisjonelle kvantitative innholdsanalysen, der hovedmålet er å kunne bearbeide og sammenligne et stort datamateriale. Det er også blitt etablert en kvalitativ innholdsanalyse som i større grad ligner på grounded theory. I en kvantitativ innholdsanalyse stilles det krav til et målbart innhold der man kan beskrive resultatene med tall. Innholdet må kunne beskrives på en nøytral og objektiv måte og være uberørt av tolkninger og vurderinger. Datamaterialet deles opp i mindre håndterbare deler gjennom å skape ulike kategorier. Systemet av kategorier skal, i motsetning til i mer kvalitative analyser, være etablert før selve kodingen. En vanlig kritikk av innholdsanalyse er at teksten som helhet ikke oppdages og at det oppstår tolkningsproblem. Mange vil påstå at forsker tolker innholdet når hun/han lager kodeskjema og når resultatene registreres (Rygghaug, 2002).

Grounded theory

Grounded theory har sine røtter i den symbolske interaksjonismen og Glasser og Strauss regnes som grunnleggerne av teorien etter at de skrev bok om temaet i 1968 (Rygghaug, 2002). Fokus i denne teorien er oppdagelse og forankring av teori gjennom å bruke kvalitativ forskning. Hovedpoenget er å overbygge gapet mellom de store teoriene og empirisk forskning, og vise at alle kan skape teori såfremt den har virkelighet i verden. En forankret teori er en teori som induktivt utgår fra studien av det fenomenet som den representerer (Rygghaug, 2002).

Det finnes i følge Rygghaug (2002) tre måter å skape teori ut av kategoriene. Den første måten er å skrive ned notater under koding av de teoretiske ideene. Her er det spesielt viktig å legge merke til forbindelsene mellom kategoriene.

Den andre måten er å finne kjerne kategorier eller sentrale begreper som vil gi oss nøkkelen til teorien. Den tredje metoden er å tegne diagrammer eller modeller for å vise hvordan kategoriene står i forhold til hverandre.

I følge Gadamer (i Skille, 2006) er kritikken den mangel på erkjennelse av førforståelse som er utgangspunktet i hermeneutikken. I følge Rygghaug (2002) kan nærheten til aktørnivået føre til at man skaper triviell kunnskap og at man legger ned altfor mye energi i detaljert kodingsarbeid.

3.2 Hermeneutikk

Læg Reid og Skorgen (2006) mener at tidens brennende spørsmål i sitt vesen er hermeneutiske. Vi må stadig revidere og omfortolke våre bilder av oss selv og de andre. Hermeneutikken er stilt overfor en todelt oppgave. For det første skal den ta inn over seg tekstens historiske og kulturelle fremmedhet og være lydhør for talens annethet. For det andre går vi alltid til tekster med ulike former for forventning, fordom og forutinntatthet (førforståelse). Hermeneutikk har en tredelt betydning. Den skal uttrykke, fortolke og oversette ulike tekster. Til sammen danner denne tredelte betydningen den hermeneutiske operasjonen (forståelse).

I hermeneutikken gjør man tolkningen av teksten til sitt hovedanliggende. Det er et forsøk på å reflektere over hvordan man faktisk forstår og tolker i ulike vitenskapelige disipliner. Førforståelsen er bygd på erfaringer og påvirker analysen. Samspillet mellom helhetsforståelse og kunnskap om delene leder inn i forståelsessirkler, kalt hermeneutiske sirkler (Rygghaug, 2002). Hermeneutikken løser denne motsetningen ved å forvandle sirkelen til en spiral, der det er en kontinuerlig utdyping av meningsforståelsen. Man kan punktvis sette opp en skisse for hvordan man utvikler meningsforståelse i en hermeneutisk spiral (Rygghaug, 2002).

Hermeneutikken blir kritisert for at den som fortolker kan lese sin egen bakgrunn og sine egne verdier inn i teksten. En annen vanlig kritikk er at det ikke er vitenskap når tolkninger kan bli forskjellige. Hermeneutikk og postmoderne forståelsesformer tillater derimot flere mulige tolkninger. Det finnes ikke en egentlig sannhet. Hermeneutikken mangler i stor grad konkrete

retningslinjer for analyser. Tilnærminga blir for abstrakt og sier ofte lite om hvordan man rent praktisk skal utføre tolkningsarbeidet (Rygghaug, 2002). Det finnes flere store hermeneutikere å velge mellom. Jeg valgte å fordype meg i Ricoeurs hermeneutikk og fortolke og forstå mitt datamateriale gjennom hans tanker.

3.2.1 Ricoeurs hermeneutikk

Paul Ricoeur er kjent innenfor den refleksive hermeneutikken der mening oppstår ved at alt tvinges gjennom fortolkning. Fortolkning er den nødvendige omveien til erkjennelse. Bevissthetens erfaringer er allerede bestemt av en type førforståelse. Ricoeur mener at det ikke er et dialogisk forhold mellom tekst og leser, slik Gadamer mener. Han har derimot fokus på tekstutlegningen og lesesituasjonen. (Læg Reid og Skogen, 2006).

Tekst analyseres gjennom en objektifisering ut fra intensjonen til forfatter og de forhold hvor teksten ble skrevet. Ricoeurs utgangspunkt for analyse er at teksten er objektifisert mening, og ut fra denne springer behovet for fortolkning. En tekst kan forstås på to måter. For det første som et resultat av forfatterens intensjon. For det andre der teksten må forklares, da den objektifiserte tekst inngår i og gjenspeiler objektive strukturelle forhold. Ricoeur beskriver innholdet i forståelsen ved å vise til to bevegelser. Først fra forståelse til forklaring, deretter fra forklaring til forståelse (Skille, 2006).

Den første bevegelsen starter med å «gjette» intensjonen med forfatterens tekst. Den er basert på inspirasjon og intersubjektivitet fra tolker sin side. Dette muliggjør flere fortolkninger og konstruksjoner, men enhver «gjetting» er ikke nødvendigvis like god. Man må validere sin fortolkning gjennom å produsere gode argumenter basert på tilgjengelig kunnskap (Skille, 2006). Fordi hensikten med fortolkning og forståelse av menneskets handlinger er å få til et bedre samfunn, må hermeneutikk alltid være kritisk. I vårt tilfelle vil det bety at negative funn er like viktige og interessante som positive funn, selv om vår førforståelse er idrettspositiv. Vi må altså som forskere være kritisk til vår egen førforståelse (Læg Reid og Skogen, 2006). Den andre bevegelse er den fra forklaring til forståelse. Objektifiseringen av tekst tillater at en isolerer denne fra enhver annen referanse og betrakter den utelukkende med referanse til dens interne struktur (Skille, 2006).

3.3 Datainnsamlinga

I dette kapitlet vil jeg beskrive hvordan min datainnsamling har vært. Her vil jeg redegjøre for utvalg, innsamling, verktøy og analysen.

3.3.1 Utvalg

To videregående skoler er blitt valgt ut, en i Elverum og en i Trondheim, for å gi geografisk spredning og dermed muligheter for å fange opp dimensjoner som by-land og nord-sør, som kan tenkes å være kontekstuelle dimensjoner på de resultatene som kommer om hva idrett betyr for den enkelte.

Likeså viser tidligere forskning at dimensjoner som klasse, operasjonalisert ved utdanningsprogram på videregående skole, og kjønn kan tenkes å ha betydning for sosialisering til og opplevelse av idrett (Skille, 2005a,b). Vi har fått informanter fra studieforberedende utdanningsprogram i Elverum og yrkesfaglig studieprogram på begge skolene. Det totale utvalg er på 93 elever. Det anses som tilstrekkelig for å kunne gjøre fortolkninger av materialet, også av noe kvantitativ art, for eksempel om det finnes noen mønstre.

Tabell 1: Elverum videregående skole, Elverum (N = 48).

Yrkesfaglig studieprogram	Kjønn		Totalt antall
	Gutter	Jenter	
Vg1; Elektrofag og bygg og anleggsteknikk	14		14
Studieforberedende studieprogram			
Studiespesialisering	10		10
Vg1; Idrettsfag	6	9	15
Vg 1; Studespesialisering med formgivingsfag	5	4	9
Sum	35 gutter	13 jenter	48

Tabell 2: Tiller videregående skole, Trondheim (N = 45)

Yrkesfaglig studieprogram	Kjønn		Totalt antall
	Gutter	Jenter	
Vg1; Service og samferdsel	12	2	14
Bygg og anleggsteknikk	18	1	19
Vg1;Bygg & anleggsteknikk	12		12
Sum	42 gutter	3 jenter	45

Jeg har fått inn totalt 93 besvarelser fra ulike utdanningsprogrammer. Jeg har samlet dem i to hovedbolker; yrkesfaglig studieprogram og studieforberedende studieprogram. I Elverum er det 14 informanter som kommer inn under yrkesfaglig studieprogram og 34 informanter som går på studieforberedende studieprogram. Ved Tiller videregående skole går samtlige av de 45 informantene på yrkesfaglig studieprogram. Til sammen går 34 informanter på studieforberedende studieprogram, mens 59 studerer på yrkesfaglig studieprogram.

Det vi kan se av utvalget er at det er en overvekt på gutter i undersøkelsen. Til sammen er det 77 gutter og 16 jenter. Det kan ha sammenheng med at det er en overvekt med klasser med yrkesfaglig studieprogram og spesielt gjelder dette på Tiller videregående skole.

3.3.2 Innsamling

Høsten 2006 tok jeg muntlig kontakt med to lærere ved de to utvalgte skolene med forespørsel om de kunne være interessert i å være med på forskningsprosjektet. Begge var positive og de syntes det var moro å bli spurt. Jeg hadde en dialog med de om hvordan innsamlingen praktisk skulle gjennomføres, om hvordan prosjektet skulle presenteres for studentene og i hvilken sjanger de skulle skrive. Jeg utformet deretter et informasjonsskriv til skolelederne og ett til elevene der jeg kort redegjorde for prosjektet. Meldeskjema til Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS ble sendt i slutten av november 2006 og prosjektet ble godkjent i midten av januar 2007. Lærerne ved de to skolene introduserte forskningsprosjektet for sine elever samt andre klasser på skolene. Vi ble enige om at elevene kunne sende besvarelsene på e-mail eller

at lærerne samlet besvarelsene på en minnebrikke. Jeg mottok besvarelser fra ulike elevgrupper på e-mail i hele februar og mars 2006. Da jeg mottok besvarelsene lagret jeg disse word- dokumentene klassevis på mitt hjemmeområde samt at jeg lagret besvarelsen i innboksen på e-mailen.

Besvarelsen varierte noe i lengde. De lengste skrev i overkant av en A4-side (ca 890 ord) og de korteste skrev et avsnitt (ca 50 ord). De fleste korte besvarelsene var fra informanter på yrkesfaglig utdanningsprogram i Tiller. Det kan være en årsak til at antall sitater fra Tiller er noe færre enn i Elverum (40 sitater mot 51 sitater), men det er også tre flere informanter fra Elverum. Elevene fikk ca 30–45 minutter til å skrive og sende besvarelsen til undertegnede. Noen få valgte å bearbeide det skriftlige arbeidet ytterligere etter skoletid før de sendte det.

Ut fra besvarelsen var det mulig å finne ut kjønn og hvilke utdanningsprogram hver enkelt studerte på. Det eneste problemet var at ikke var mulig å skille elevene på utdanningsprogram for bygg og anleggsteknikk og elektrofag i Elverum, slik at de havnet i samme gruppe. Fordelen er at begge disse utdanningsprogrammene er innen yrkesfaglig studieprogram.

3.3.3 Verktøy

Mitt eneste verktøy i datainnsamlingen er spørsmålet elevene fikk presentert av sin lærer. Det tok høyde for hovedspørsmålet som er arbeidstittel for dette prosjektet (*Hva betyr idrett for deg?*), samt at læreren ved Tiller videregående skole utformet noen tillegsspørsmål, slik at elevene skulle komme i gang med skrivinga. For det første, hovedspørsmålet kan og skal besvares av alle i de utvalgte klasser på de utvalgte skoler (se utvalg pkt 2.3.1). Formuleringen er ment å innby til utbredelse for de som har et positivt forhold til idrett etter – trolig i denne alderen – år med deltakelse i idrett. Den er videre ment å kunne innby – eller provosere – de som ikke har et positivt forhold til idrett. Og, det bør presiseres, at denne informasjonen er like viktig for meg i denne forskningen. Hva betyr idrett for de som føler at de er utenfor? Det er kanskje ett av de viktigste spørsmål idrettsforskere hittil har forsømt å besvare.

Tanken er at denne studien kan resultere i internasjonale publikasjoner. Således blir det et interessant eksperiment å oversette problemstillingen eller det vi kaller hovedspørsmålet til engelsk. *What does sport mean for you?* og *What does sport mean to you?* er begge korrekte oversettelser av den norske formuleringen, men med vesentlige forskjeller på engelsk.

Jeg tror det er best ikke å styre informantene for mye, da det er noe av ideen med den åpne spørsmålsstillingen i hovedspørsmålet, og at det gir mer rom for de som ikke har et innsiderforhold til idrett. Hvorvidt den enkelte da velger å legge vekt på foreldre eller venner som betydningsfulle andre i sin sosialisering til idrett, eller på skolens kroppsøving, eller på fritidas pedagogiske betydning, eller på hva man sitter igjen med etter mange års idrettsdeltakelse, eller noe helt annet enn det vi kunne forestille oss da studien begynte, er jo funn i seg selv.

3.4 Analysen

Slik er prosedyren i min hermeneutiske analyse fram mot HH- rapporten:

1. Først leste jeg igjennom alle stilene for å danne meg et helhetsinntrykk (jfr. Ricoeur sin første runde som han kaller for forskerens «gjetting»).
2. Deretter gikk jeg tilbake til de enkelte temaene, fant meninga og betydningen i teksten på nytt (jfr. Ricoeur sin andre runde der validiering er det vesentlige å forklare med sitater og egne ord for å få forståelse).
3. I gjennom fase 2 fikk jeg en ny helhetsforståelse (i fase 3 og 4 blir det en ny runde med å forstå og forklare, og man validerer videre, i denne fasen kom også min veileder inn i tolkningsarbeidet).
4. Slik fortsatte spiralen til jeg oppnådde en forståelse av teksten og HH-notatet (Østerås, 2008) ble ferdigskrevet.
5. Deretter tok jeg ut de mest sentrale sitatene fra HH-notatet og diskuterer de mot relevant teori, slik at det ble et resultat og drøftingskapittel i HH-rapporten

3.4.1 Mitt analysearbeid

Beskrivelse av «stil»-besvarelsene

I Elverum fikk elevene informasjon om prosjektet av læreren sin og deretter skrev de ut i fra det åpne spørsmålet «hva betyr idrett for deg»? På Tiller ga læreren elevene noen ekstra stikkord, slik at svarene skulle bli lengre. Hun ga dem følgende stikkord: Trener du selv? I så fall hva og hvor ofte? Trener andre i familien? Venner? Hvis du opplever idrett som positivt. Hvorfor? Hvis du opplever idrett som negativt. Hvorfor? Hva mener du om gymnastikk på skolen? Disse stikkordene preget svarene fra Tiller og ga annerledes besvarelser enn fra Elverum. Besvarelsene fra begge skolene har et muntlig preg og mange er lite gjennomarbeidet språklig. Det kan tyde på at elevene har skrevet det de mener om idrett der og da, noe som kan ha gitt oss veldig ærlige svar

Første gjennomlesning: Skaffe meg et overblikk

Jeg sorterte først besvarelsene etter sted og studieprogram, og startet deretter med å lese stilene fra Elverum. Jeg streket under interessante funn og noterte kort hovedfunn/tema under hver besvarelse. Når jeg var ferdig med en skoleklasse skrev jeg en kort oppsummering for dem. Denne jobben ble gjort over ei uke, med noen opphold innimellom. Når jeg hadde lest igjennom alle besvarelsene sammenfattet jeg hovedfunnene punktvis. Dette ble ca ei maskinskrevet A4-side. Her prøvde jeg å se sammenhenger og helheten i materialet. Disse notatene dannet utgangspunkt for samtale med veileder og vi vart enige om en struktur for det videre arbeidet med resultatene.

Andre gjennomlesning: Trekke ut interessante sitater fra informantene

Denne gangen skrev jeg sitatene inn i resultatkapittelet der jeg følte de hørte mest hjemme basert på kategoriene nytteverdi og egenverdi (St. meld. nr. 1, 1999–2000), i forhold til den malen jeg og veileder hadde utarbeidet. I starten delte jeg opp sitatene, for å plassere dem der hvor hvert enkelt utsagn passet, men etter hvert holdt jeg sitatene fra samme informant samlet. Jeg oppdaget raskt at jeg kunne plassere informantene inn under flere kategorier, men jeg prøvde å plassere dem der hvor jeg følte de passet best inn. Etter å ha jobbet igjennom teksten for en klasse, prøvde jeg å kvantifisere følgende faktorer. Positiv eller negativ til idrett, uorganisert eller organisert idrett, fremtredende aktiviteter, fremtredende motiver/legitimering, kjønnsforskjeller og stedforskjeller. Jeg oppsummerte hovedfunn og tanker for alle klassene.

Deretter prøvde jeg å se på gruppa som en helhet. Etter denne runden viste det seg at enkelte funn ble forsterket, mens andre vart tonet noe ned.

Tredje gjennomlesning: Strukturering av funnene

Deretter leste veileder igjennom det foreløpige resultatkapittelet og vi ble sammen enige om små forandringer på strukturen. Jeg jobbet videre med å finne underoverskrifter og plassere «like» sitater under samme overskrift, men noen av sitatene passet ikke inn i de valgte kategorier. Derfor lagde jeg egne overskrifter som jeg følte passet til sitatet. Dette medførte at resultatkapittelet ble mer helhetlig og at jeg nå kunne begynne å skrive innledninger til de ulike underkapitlene.

Fjerde gjennomlesning: Validering med veileder

Veileder leste igjennom alle stilbesvarelsene for å validere mine resultater og oppsummeringer. Han noterte underveis sine inntrykk og funn og vi møttes deretter for en gjennomgang. Det viste seg at det var liten forskjell på vår forståelse av materialet. Han var også enig i mine utvelgelser av sitater. Når dette var gjort var HH-notatet (Østerås, 2008) ferdig.

Femte gjennomlesning: Den videre veien mot en HH-rapport

I denne fasen var det viktig å løsrive seg fra oppdelingen i HH-notatet og skape et resultat og drøftingskapitel med teoritilknytting. Vi ble enige om å bruke Arnold sin modell; «The Three Dimensional Model of the Curriculum» (1988) som redskap til å rydde resultatene mine. Jeg leste igjennom sitatene fra informantene mine på nytt, for å finne eksempler på sitater som passet inn under de ulike dimensjonene. Deretter fant jeg relevant teori som kunne brukes for å belyse sitatene på en god måte i resultat- og drøftingskapittelet i HH-rapporten.

Slik skal resultatene presenteres

Jeg vil bruke mange sitater i resultat og drøftingskapittelet – slik at leseren i større grad kan tolke og finne mening. Fortolkning er en prosess som aldri egentlig kan eller bør slutte. Med mange sitater fra stilbesvarelser gir muligheter til å påvise noen sammenhenger og motsetninger

Jeg har valgt å la Arnold sine tre dimensjoner bli hovedoverskrifter i resultat og drøftingskapittelet. Jeg utviklet underoverskrifter etter hvert som arbei-

det skred fram, i en kontinuerlig dialog med materialet og forfatteren på den ene siden, og med teorier og globalisering, moral og tekstualitet på den andre. Innholdet og meningen forandret seg etter noen gjennomlesninger, og valgene må sees i lys av det.

3.5 Kvalitetsvurdering av metoden

Gjennom at forsker har ulik fokus på de forskjellige gjennomlesningene vil det styrke kvaliteten av resultatkapittelet. Veileder har leste igjennom alle stilene, slik elevene hadde skrevet dem, for deretter å skrive ned sin oppfatning av de ulike gruppene. Veileder har underveis i prosessen leste igjennom mine arbeider og vi har diskuterte oss fram til struktur og hovedfunn i stilene. Mine gjennomlesninger og analyser av materialet som beskrevet i Kap. 2.4 og veileder sine gjennomlesninger har validert arbeidet mitt. Denne hermeneutiske prosessen som Ricouer beskriver starter med en gjetting av innholdet i første gjennomlesning og denne gjettingen blir validert med flere gjennomlesninger og at veileder leser igjennom. Dette danner grunnlaget for min helhetsforståelse av materialet. Min helhetsforståelse er dermed gjennomarbeidet og validert i henhold til hermeneutisk tradisjon.

3.6 Etske betraktninger

Dette er anonyme tekster bygd på tillit og som må behandles med varsomhet. Det setter grenser for noen sitater og hvilken informasjon man vil viderebringe. I mitt materiale kom det fram lite informasjon om graverende forhold i idretten. Forsker har prøvd å utvikle faglig skjønn og sin egen intuisjon om rett og galt i tvilstilfellene. Sitatene er ikke anonyme for seg selv, forfatter eller for sine nærmeste. NSD godkjente de etiske sidene ved prosjektet i januar 2007 og materialet lagres i henhold til søknaden. Forsker har valgt å bruke navn på skole, for å kunne se forskjeller på sted og studieprogrammer. Det skal ikke være mulig å personifisere elever og den konkrete klasse for de som ikke har vært med i undersøkelsen.

4.0 RESULTAT OG DRØFTING. HVA BETYR IDRETT FOR DEG?

De aller fleste av mine informanter skriver at de er positive til idrett, men flere har opplevd ubehagelige situasjoner i den organiserte idretten. Ubehaget stammer i stor grad fra situasjoner der trener topper laget og forskjellsbehandler utøverne. Det er større mangfold i aktivitetsutvalget i Trondheim enn i Elverum. Der driver de med aktiviteter som judo, bordtennis, skihopping og dans som er fraværende aktiviteter for mine informanter i Elverum. I Elverum dominerer fotball stort og ei innflyttet jente beklager den dårlige variasjonen i aktiviteter. Årsaken kan være at i en større by som Trondheim, er det lettere å få nok ungdom og ledere til flere idrettsaktiviteter.

Peter Arnold (1988) som er min hovedteoretiker legitimerer idrett ut fra tre dimensjoner og disse er; dimensjon 1 (kunnskap om idrett), dimensjon 2 (ferdigheter i idrett) og dimensjon 3 (oppnå goder gjennom å drive idrett). Jeg vil i dette kapittelet bruke hans inndeling og sette resultatene inn i den og drøfte noen av funnene opp mot ulike teorier. Det vil være empirien som bestemmer hvilke teorier som jeg bruker videre i rapporten.

4.1 Dimensjon 1 (kunnskap om idrett)

Arnolds (1988) «om dimensjon» tar for seg idrett på en teoretisk og faktisk måte; at mennesker tilegner seg kunnskaper om de ulike idrettene. Kunnskapen skaper en teoretisk bakgrunn som gjør det enklere å forstå aktivitetens mål og mening. Ei jente fra Elverum skriver slik om idrettens betydning for henne:

«For meg er idrett VELDIG, VELDIG viktig. Jeg har drevet med idrett siden jeg var 3 år gammel og trent daglig siden da. Jeg fikk mine første fotballsko nesten før jeg kunne gå. Jeg mener idrett er noe man må bli vant med fra man er liten, hvis man virkelig skal interessere seg» (jente, formgivingsfag, Elverum).

Sosialisering til idretten i ung alder er viktig for hennes interesse for idrett. Når barn blir introdusert og får lært og praktisert idrett tidlig øker interessen. Resultatene fra doktorgradsarbeidet til Sisjord (1993) «... *indikerer at idrett utgjør et vesentlig element i hverdagen for mange unge*» (s. 216). De finner venner som ligner seg selv og idretten blir en arena for sosial trening. Foreldrenes og spesielt far, har også betydning for barnas interesse for idrett (Sisjord, 1993).

Alle ungdommer i Norge møter ulike idretter gjennom kroppsøvingundervisningen på skolen. Antall timer varierer, men kroppsøving er et obligatorisk fag i vår 10-årige grunnskole og i den videregående opplæringen. Kroppsøvingslærerne har som oppgave å formidle kunnskap og ferdigheter i ulike idretter og fysiske aktiviteter til elevene⁴. En av mine informanter er kritisk til jobben som noen kroppsøvingslærere gjør gjennom å skrive at:

«Gym i skolen er ganske unødvendig, ettersom de fleste lærerne er elendige i gym, og har dårlige opplegg i timene. Ett år har jeg opplevd å få noe ut av gymtimene, resten er bare bortkastet tid. Lærerne burde ha bedre utdanning rundt kroppsøving, praktisk og teoretisk.» (gutt, bygg og anleggsteknikk, Tiller).

4 HIHM utdanner studenter til å mestre kroppsøvingens rolle.

God kroppsøvningsundervisning som skaper mestring og glede vil sannsynligvis føre til økt motivasjonen til å drive med idrett blant elevene. Gode lærerutdanninger i kroppsøving⁵ vil skape flere flinke lærere med god faglig og pedagogisk kompetanse, noe som er viktig for å formidle kunnskap og ferdigheter til elevene i kroppsøving på en inspirerende måte. Det vil sannsynligvis føre til at flere starter med idrett og at flere er aktive lengre.

Det finnes få sitater i besvarelsene⁶ som kan relateres til dimensjon 1. Det kan tyde på at «kunnskap om idrett» ikke har stor betydning for mine informanter. Årsaken kan være at informantene ser på idrett som praktiske aktiviteter og at de i større grad er opptatt av ferdighetsutvikling.

4.2 Dimensjon 2 (ferdigheter i idrett)

I-dimensjonen gjelder utvikling av ferdigheter i de ulike idrettene og hvordan man kan utvikle ferdighetene videre. Verdiene ligger i innholdet og målet for aktiviteten. Arnold (1988) skriver at idretten er oppdragene dersom den har en kulturverdi, er praktisk relatert, inneholder moralske aspekter og at den har en egenverdi.

Inndelingen av kapittelet er styrt av svarene fra elevene. Jeg har tatt ut interessante sitater som passer inn under dimensjon 2 og samlet de i ulike underoverskrifter. Funnene skal deretter belyses med ulike teorier.

4.2.1 Moralsk utvikling

Idrettens oppdragende funksjon beskriver denne gutten fra Tiller v.g.s. ved å skrive at:

«Idrett betyr ganske mye for meg, fordi det tar opp ganske mye av tiden min. Jeg trener ishockey ca 5 ganger i uken, og jeg begynte med det når jeg var 8-9 år. Jeg begynte på ishockey fordi broren min spilte... Jeg opplever idrett som positivt, fordi når jeg var 15-16 år

⁵ Som for eksempel HIHM

⁶ De skriftlige besvarelsene fra informantene på oppgaveteksten; «hva betyr idrett for deg?»

begynte masse kjentfolk i klassen jeg gikk i da, med **dop**⁷ og lignende og jeg har tenkt at om jeg ikke hadde drevet på med idrett da, så hadde kanskje jeg også begynt med dop. Min bror drev også med ishockey i noen år, men sluttet når han var like gammel som jeg er nå. Han hadde en opplevelse når han var rundt 15 år. Han var da med i en «gjeng» og en lørdagskveld hadde denne gjengen pluss broren min bestemt seg for å prøve **hasj**, men broren min hadde ishockeykamp denne kvelden så han fikk «dessverre» ikke vært med å prøve hasj, men han lovt at han skulle komme på den plassen de andre var med en gang kampen var over. Da han etter hvert ble ferdig med kampen dro han hjem, og sprang ut døren og ned til kompisene, det som møtte han da, var et blick med **rusede ungdommer** som var helt fjerne og som nesten ikke kjente han igjen. Da bestemte han seg, nå melder jeg meg ut av denne «gjengen» så dro han hjem igjen. Så jeg vil si at vi begge kanskje ble reddet av idretten og ishockeyen, og det er vi begge glade for i ettertid» (gutt, Tiller).

Idrettens regler og innhold reddet disse guttene fra å starte med dop. Guttene kunne velge å være aktive i to miljøer. Idretten som for dem ble redningen eller vennegjengen som drev med hasj og dop. Årsaken til guttens valg kan være at det sosiale miljøet i idretten var sterkest og at gleden ved å drive idretten var størst.

For andre blir dop som et prestasjonsfremmende middel introdusert gjennom idretten. De bruker dop for å prestere bedre og dermed oppnå anerkjennelse derigjennom. I følge Arnold (1988) er dette mot idrettens grunnverdier og dermed ikke en oppdragene aktivitet med en kulturverdi. En gutt på yrkesfag ved Tiller v.g.s. skriver at:

«Flere og flere ungdommer/lag eller voksne begynner å bruke dop for å spille bedre i en kamp eller konkurranse. Mange ganger lykkes idrettsutøverne med dette. Noen få ganger blir idrettsutøveren tatt for juks. Da kan de bli utestengt over lang tid fra all idrett. Som etter min mening er helt idiotisk» (gutt, studiespesialisering, Elverum).

7 Uthevingene er gjort av forfatter

Denne informanten mener i større grad at idrett fører til mer bruk av dop, for å oppnå gode resultater og vinne konkurranser. Hadde det vært like greit om det hadde vært fri bruk av doping i toppidretten? Hanstad og Loland (2007) skriver at flere forskere mener at ideen om antidoping blant voksne utøvere ikke kan begrunnes verdimesig. De mener at konkurranseidrettens ide er at utøvere og lag tar ansvar for egen utvikling og prestasjoner. «*Dopingreglene er paternalistisk og kan ikke forsvares fordi den reduserer utøverens status som fri og ansvarlig moralsk aktør*» (s. 4).

En slik diskusjon er ikke enkel, men den kan være nyttig å ta. Vi ser i hvert fall klare skillelinjer på ulike idrettsforsker og deres meninger om hva som bør være tiltatt. Arnold mener at idrett må drives på en moralsk måte der dop er uaktuelt, mens andre anerkjente idrettsforskere som Brown, Black og Pape og Claudio Tamburini mener at det bør være tillatt.

4.2.2 Seieren betyr alt!

Tangen (2004) beskriver seieren som det symbolske generaliserte mediet i idrett. Det å være best, vise sin dyktighet, konkurrere mot hverandre er i følge Tangen det sentrale i idretten. En gutt som studerer idrettsfag ved Elverum videregående skole skriver det på denne måten:

«For meg er idrett «hele» livet mitt. Følelsen av å lykkes er «priceless», og gir meg en guts til å bli enda bedre. Mislykkes jeg føler jeg meg dårlig, og vil gjøre alt for å forbedre meg. Den evige iveren etter å utvikle meg gjør at treningslysten alltid er til stedet» (gutt, idrettsfag, Elverum).

Her ser vi at mestring og det å vinne gir denne personen en uvurderlig følelse. Han ønsker stadig og bli bedre gjennom trening og gir alt for å vinne. Mange idrettsutøvere kan ofre mye for å vinne og få gullmedaljen rundt halsen. Viljen til å vinne er så stor blant enkelte at de er villige til å jukse for nå sine mål.

Noen påstår at idrett også er mye annet enn å vinne, så som vennskap, glede opplæring i demokrati m.m. Med de kan i følge Tangen (2004) ikke betraktes som de grunnleggende distinksjoner som skiller idrettssystemet fra de andre

sosiale systemer. Et hvert system har sitt symbolske generaliserte medium; idrettens medium er seier. Når dette ikke lenger legges til grunn for kommunikasjonen, opphører også systemet. Noen av mine informanter beskriver den gode følelsen av å vinne og deres driv etter å lykkes. En gutt på yrkesfaglig i Tiller har følgende sterke betraktninger om hva idrett betyr for han:

«Mitt forhold til idrett er et forhold jeg ikke har kunnet leve uten rett å slett. Trening forgår faktisk hver eneste dag, dette går i fotball. Jeg har fotball treninger 5 gang i uka, pluss at styrketreninger kommer i tillegg. Da jeg var liten, dvs. 1 år, så ble jeg medlem av Manchester United FC. Allerede da likte jeg å krype etter ballen. Fotballen har bare mer å mer blitt en livsglede, en **glede** jeg nyter. Også veldig seriøst med årene. Dette pga. at **jeg satser**. Hvorfor jeg valgte byggfag vet jeg egentlig ikke, kan være for at jeg alltid har hatt lyst til å bli noe med hendene i tillegg til fotball. Men uansett så har fotball kommet fram for alt. **Alltid prioritert fotball**, dette er noe jeg kanskje ikke bør si til en lærer, men bedre å være ærlig! Mine største opplevelser som fotballspiller til nå må være Scandia cup finalen på selveste Lerkendal. Når vi kom ut av spillertunnelen å inn på banen, det var noe helt spesielt. Det beste var når de leste opp navnet mitt, kjente bare frysningene strømme oppover ryggen. Vi leda finalen veldig lenge, jeg la corner å det ble mål. Da det var igjen 10 minutter av kampen snudde det helt, Trond vant 2-1, veldig, veldig ufortjent. Jeg som da spilte på Nidelv ble veldig skuffet. Det jeg **hater er å tape**, uansett! Det er det styggeste jeg vet uansett. Etter det kommer det en annen triumf. Kretsmeisterskapet med G90. Dette var det siste året som guttespiller, å vi vant serien. **Vi ble best av 250 lag!** Må også trekke fram debuten min for senior nivå. Dette var kvelden vi skulle på treningsleir med G90, men jeg skulle spille senior kamp først. Hadde gleda meg lenge til denne kampen, vi vant komfortabelt 5-2. Men det som var spesielt var at jeg putta mål. **Dritt god følelse!** Etter sesongen byttet jeg klubb, ville prøve noe nytt. Nardo ble neste stopp. Dette er for kun noen mnd. siden. Første trening gikk til en viss plass. Jeg tråkket over å krykker ble min nye venn. I ½ uke. Dette var en stor nedtur for, høres kanskje ikke så lenge ut, men for meg er det en hel evighet. Jeg var «rastlaus» alle de dagene der! Var nærmest litt pinlig! Jeg som aldri hadde vært fot-

ballskada før! Bortsett fra den gangen jeg knakk kravebeinet. Fotball kommer til å bli livet mitt uansett, uansett om jeg ikke kommer inn på **Rosenborg** junior å videre, eller ikke. Men det som er sikkert, jeg SKAL klare det, jeg SKAL!» (gutt, bygg og anleggsteknikk, Tiller).

Idrett betyr svært mye for denne informanten. Ønsket om å lykkes og det å bli best er en viktig drivkraft for han. Han beskriver det å tape som skuffende, stygt og at han intenst hater det. Mange fotballinteresserte ungdommer har en stor drøm om å bli proffspiller og tjene gode penger. Det blir ofte det viktigste i livet og et lite overtråkk kan bety en stor personlig nedtur.

For andre er det negativt når fokus blir at seieren betyr alt og at det gjenspeiler seg i topping av lag og lite spilletid for den enkelte. Flere av informantene (ca. 10 stk) skriver om denne problematikken. En gutt fra Elverum skriver det på denne måten:

«... jeg har opplevd mye bra og noe dårlig... Helt fra ti års alderen merket jeg at man begynte med **topping av lag**. Trenerne var foreldre til fire av de andre gutta på laget, så de fikk alltid spille. Det var da jeg følte **at alt begynte å gå galt**, men jeg holdt ut og sluttet ikke på fotball før jeg var 13–14 år. Tida etter at jeg slutta var det mye snakk akkurat rundt topping av lag så tidlig. **Det er rett og slett feil!!!**» (gutt, idrettsfag, Elverum).

Denne informanten skriver om en av de utfordringene som den organiserte idretten sliter med. Gjennom at ledere og klubb har for stort fokus på resultater og «talentutvikling» vil mange falle fra. Mange av mine informanter har sluttet med organisert idrett og begynt med uorganisert idrett sammen med venner, fordi det er mindre resultatfokus, artigere og at det er bra for helsa å være fysisk aktiv. I doktorgraden til Sisjord (1993) finner hun følgende forskjell på gutter og jenter sin aksept for idrettens spilleregler. Hun skriver at resultatene sine:

«gir flere indikasjoner på hvordan jenter og gutter i forskjellig grad godtar idrettens spilleregler og selve opplegget. Jentene er opptatt av rettferdighet i laguttak etc., mens gutta synes å ha en mer aksepterende holdning til organiseringsformen, selv de av guttene som har opplevd å bli satt utenfor eller sjelden komme med på laget» (s. 223).

I min undersøkelse er det flere gutter som ikke passer inn i den beskrivelsen som Sisjord beskriver i sitatet over. Kjønnforskjellene er ikke så fremtredende i materialet mitt og det er i like stor grad gutter som beskriver problemer med å akseptere idrettens uskrevne «spilleregler».

Oppsummerende kan man si at på idrettsfag i Elverum var begge kjønn tildels resultatorientert. Resten av mine informanter hadde lite fokus på resultat og vektla i større grad andre elementer ved idretten. To av guttene på studiespesialisering i Elverum forteller historier om topping av lag som de mener er et stort problem innenfor den organiserte idretten.

4.2.3 Trenerrollen

Noen av informantene framhever trener sin rolle som en årsak til at de sluttet med organisert idrett. Sitater fra to forskjellige jenter fra Elverum sier noe om det temaet:

«Det jeg har lagt merke til selv, er at **håndballen er ikke gøy lenger**. Det er ikke noe glød i kroppen lenger, det har nok mye med laget å gjøre. Nå har vi en **mindre god trener** og ikke nok spillere. Laget må spille med 14 års gamle jenter. Det gjør alt kjedelig, man må ha det strengt og gøy samtidig» (jente, idrettsfag, Elverum).

«Jeg gikk på turning før, men nå har jeg slutta for jeg ble bare dårligere og dårligere for **treneren hjalp meg aldri**, han rett og slett gadd ikke for jeg var for gammel til å bli god likevel... Nå går jeg på treningsstudio» (jente, formgivingsfag, Elverum).

Ubehagelige opplevelse i den organiserte idretten knyttes av flere informanter til trener, lagleder og klubben sine valg og strategier. Sisjord (1993) skriver at opplevelse i idretten er den tydeligste faktoren som kan forklare hvorfor noen slutter med idrett mens andre fortsetter. Trener må dermed være bevist sin rolle og det blir viktig for idretten med godt utdannede trener.

Undersøkelsen til Sisjord (1993) viser også at jentene i større grad har prestasjonsangst enn gutter. Seippel (2005) støtter Sisjord og i tillegg viser hans resultater at trener og klubbmiljø er viktigere for ungdom enn voksne men-

nesker. Ved å fokusere på innsats og hardt arbeid i stede for resultatene vil denne prestasjonsangsten reduseres og det er større mulighet for at de prestere på sitt beste og at flest mulig er i flytsonen. Eksempel. I ungdomsfotballen bør de av spillerne som møter på trening og som ønsker å bli bedre må få tilbud om å være med å spille kamper. Noen kan spille mer enn andre, men at alle skal spille minimum en omgang kan være en grei regel. Dette stiller store krav til trenerens forberedelser før kampen. Han/hun må på forhånd tenke igjennom hvilke spiller som skal bytte med hverandre og når det skal skje. Spillerne kan gjerne bli informert om byttene i forkant av kampen, for å fjerne en mulig angstsituasjon for dem.

Bergo m.fl. (2003) fokuserer på tre utviklingsområder for en trener. Det er kunnskap om formidling, kunnskap om idretten (for eksempel fotball) og menneskekunnskap. Dessverre er det for mange trenere som ikke har nok kunnskap innenfor de temaene og som ikke lager et gunstig læringsklima for spillerne. Dette medfører at spillerne får dårlige opplevelser og at de mister motivasjon og lysten på å drive med organisert idrett.

Her er enda et sitat som beskriver at hvis treneren har for stort fokus på resultater og seier, vil det føre til frafall fra idretten. Gutten fra Elverum skriver at:

«Jeg liker idrett fordi det er en måte å ha det sosialt med venner... Tiden gikk og kravene ble hardere innen sporten, og mange av mine venner ga slipp på fotballen fordi de ikke fikk noen spilletid. For min del var det bare noe jeg drev med på fritiden fordi det var gøy. **Treneren** mente at jeg måtte velge om jeg ville satse eller ikke, men det var ikke det jeg ville... når fotballen ble for seriøs for meg startet jeg med styrketrening på Spenst» (gutt, studiespesialisering, Elverum).

Hvorfor kan ikke ungdom spille organisert fotball bare fordi de synes det er artig? Trenerne, foreldre og klubbledere burde i større grad brukt «hands off» prinsippet (NSF 2002: 21) og latt ungdommen spilt fotball på sine premisser.

4.2.4 Fra organisert til uorganisert idrett

Per 2002 var det 1.3 millioner medlemskap i ulike idrettslag i Norge (Seippel, 2005). Noen har flere medlemskap, men en stor andel av Norgesbefolkning er med eller har vært med i den organiserte idretten. En av utfordringene til den organiserte idretten er at mange slutter. Spesielt blant ungdom i alderen 15–18 år er det et stort frafall. Undersøkelse gjort av Sisjord (1994, 1995) viser at $\frac{1}{2}$ av alle elevene på ungdomsskolen har medlemskap i den organiserte idretten, mens $\frac{1}{3}$ av disse er utmeldt når de er ferdig på den videregående skolen. Årsaken til at de slutter er mange og noen ligger utenfor idretten. Mer alvorlig er det at ungdom slutter i den organiserte idretten pga indre forhold som for eksempel at det er for mye alvor og prestasjonsjag (13 %) (Seippel 2005). De fleste av mine informanter har vært innom organisert idrett i løpet av sin oppvekst, men mange har forlatt den til fordel for uorganisert idrett. Dette støttes av funn som Seippel (2005) har funnet. Han har også funnet ut at ved å ha vært medlem i idrettslag over flere år vil aktiviteten fortsatt være høy når man forlater den organiserte idretten. Det samsvarer med funn fra min undersøkelse som viser at mange slutter i den organiserte idretten, men aktivitetsnivået holdes på omtrent samme nivå innenfor den uorganiserte idretten. I følge Sisjord (1993) kan den organiserte idretten ha en positiv funksjon når det gjelder sosial integrasjon, men også at det motsatte kan skje. Resultatene hennes tyder på at den uorganiserte idrett og treningen har relativ stor utbredelse blant ungdom. Ei jente på formgivingsfag i Elverum skriver det på følgende måte:

«Akkurat nå driver jeg ikke med noe **organisert idrett**, men jeg har tidligere gått på turn, ski og spilt fotball i 6 år, noe jeg synes er gøy helt til det blir **for seriøst**. Jeg liker å trene på fritiden, på **treningsstudio** (sammen med venner og med mamma)» (jente, formgivingsfag, Elverum).

For henne ble den organiserte idretten for seriøs og det var for liten fokus på å ha det gøy og derfor begynte hun å trene på treningsstudio. Hun beholder det sosiale aspektet i treningen ved at hun trener sammen med venner og moren. En gutt fra Elverum er veldig kritisk til den organiserte idretten og konkurransejaget der. Han skriver at:

«Forholdet til idrett for meg er avslappet. Har aldri vært med på noe fotball lag eller annet... Har aldri likt idrett organisasjoner... det skal alltid handle om hvor god man er. Hater at idrett har blitt en så stor **konkurranse** blant folk. Det er mye bedre å møte kompisar og spille. Bare å ha det gøy og ikke gjøre det til en konkurranse... Gym på skolen er veldig positivt. Og noen timer med det i uka er helt greit for meg» (gutt, yrkesfaglig, Elverum).

Seippel (2005) sin konklusjon er at det også bør tilrettelegges for aktivitetsmuligheter for de uorganiserte som også ønsker fysisk aktivitet. Dette samsvarer godt med en av mine informanter som eksplisitt etterlyste muligheter for å bruke idrettshall uten å være aktiv i et idrettslag gjennom å skrive at:

«Idrett betyr nesten ingenting for meg, siden jeg verken driver med idrett eller noen andre sportslige aktiviteter. Jeg driver ikke med idrett fordi jeg ikke vil betale masse penger på å samles et par ganger i uken for å slite meg totalt ut, bare for å spille noen kamper mot andre lag. Men jeg liker å spille lagspill på fritiden...men på vinteren er det bare organisasjonene som får et sted inne og drive med aktiviteter...i alle organisasjoner og lag blir det mer av det å vinne, og ikke spille for å ha det morsomt. Men på fritiden kan jeg være med venner og spille og ha det morsomt, selv om jeg ikke er noe god på det, og det er helt gratis» (gutt, studiespesialisering, Elverum).

Oppsummering: Noen av årsakene til at mange av mine informanter slutter med organisert idrett er at det blir for seriøst, treneren plukker ut de spillerne som er best (resultatfokus), topping av lag som medfører lite spilletid for noen. Trener og klubb ønsker at laget skal prestere og at spillerne skal bli veldig gode uten at mange av spillerne ønsker det selv. Av mine 93 informanter er det veldig få som uttrykker at målet er å bli virkelig gode i idrett. De fleste resultatorienterte informantene finner man på idrettsfaglig studieretning og noen få på andre studieprogram.

4.2.5 Egentrening

For å utvikle gode idrettslige ferdigheter er det en fordel å kunne trene på egenhånd. Noen ungdommer synes at det er kjedelig, mens andre finner det interessant. Sisjord (1993) skriver at «*den organiserte idretten og ulike former for egentrening utgjør en vesentlig del av ungdomskulturen*» (s. 216).. Her skaper ungdom sin egen kultur med normer og regler tilpasset deres behov. For neste informant betyr opplevelsen med idretten mye. Han skriver at:

«For meg betyr idrett svært mye... Grunnen til at dette betyr så mye for meg er alle **opplevelsene** man deler med seg selv og de du deler med andre. Jeg kunne stå på «løkka» alene fra morgen til kveld og trikse, leke, drible og skyte på mål. Jeg husker jeg prøvde alle slags skudd, alt fra hel volley og halv volley til brassespark og skudd fra lang avstand. Dette var så moro at jeg ikke merket sekundene, minuttene og timene. Dette var så ubeskrivelig morsomt. Man ble avhengig. Og gleden og jubelen inni meg kom ofte da jeg scora kanon mål alene og med kamerater. Det var liksom dette som drev oss. Jakten på stadig nye kanon scoringer med venneflokket og med laget, som ble pratet om på skolen dagen dagen etter» (gutt, studiespesialisering, Elverum).

Informanten beskriver her hvordan egentrening gir han opplevelse, glede og følelse av mestring. I boka «Ferdighetsutvikling i fotball» (Bergo m.fl., 2003) skriver de at mye egentrening og mange ballberøringer er en forutsetning for god ferdighetsutvikling. Mange utøvere mangler denne indre motivasjonen/drivkraften som trengs for at man skal kunne stå timevis å øve med ballen. Hva skaper denne indre motivasjonen? For det første må barna ha sin egen ball og et område de kan bruke. Ballbinger er fine utviklingsarenaer, men også små gress/grus- områder er viktige arenaer. Dette bør både foreldre, kommunepolitikere og skoleledere tenke igjennom når de planlegger uteområder og utbygginger skal skje. For det andre er det en fordel hvis foreldre kan være med å motivere ungene gjennom å øve sammen med dem og ta de med på fotballkamper. For det tredje kan en trener motivere og lære ungene enkle øvelser som de kan øve på hjemme. Eks fotballforbundets ferdighetsmerker. Treneren bør også legge til rette for et oppgaveorientert læringsmiljø som vil stimulere barna til å trene mye og at man blir bedre gjennom å yte god innstats.

Ikke alle mine informanter er like ivrig etter å drive egentrening, noe dette sitatet fra ei jente på formgivingsfag i Elverum viser:

«Jeg **hater** fotball, turning og løpedistanser over 800m (mer **orker ikke** kondisen min). Men innebandy, friidrett generelt og dans, synes jeg er veldig moro... Jeg går ikke på noe idrettsaktivitet på fritiden lenger, og gym er langt fra yndlingsfaget mitt... Mange av vennene mine sier at de får overskudd og blir gladere av å trene. Det eneste jeg kjenner når jeg trener er at jeg blir **sliten**, og at jeg får motivasjon til å bli bedre i det jeg får til» (jente, formgivingsfag, Elverum).

Hun mangler tydeligvis motivasjon for å drive med idrett og ser ikke mange nytteeffekter ved å drive på med idrett.

Det var mange sitater i mitt materiale som passet inn under dimensjon 2; utvikling av ferdigheter i idrett. Mange skriver at ferdighetsutvikling er av viktig betydning for at de bedriver ulike idrettsaktiviteter.

4.3 Dimensjon 3 (oppnå goder gjennom å drive med idrett)

Denne dimensjonen blir av Arnold (1988) beskrevet som om idretten først og fremst har instrumentelle mål. Han er svært kritisk til en slik legitimering og han ønsker i stede at man skal fokusere på egenverdien i idrett (dimensjon 1 og 2). Et viktig spørsmål i et slikt perspektiv er å spørre om idrett gir gode resultater for helsa eller andre gode effekter for samfunnet. Svarene i undersøkelsen viser at mange driver idrett pga. at det er positivt for helsa, sosialt, vennskap og fordi de synes det er gøy med fysisk aktivitet.

4.3.1 Ulike nytteeffekter av idrett

Idrett betyr mye for de fleste av mine informanter og de ser mange positive effekter ved å drive idrett og være fysisk aktive. En gutt som studerer idrettsfag i Elverum skriver at:

«Fotball er idretten min og det betyr veldig mye for meg. Jeg blir i dårlig humør hvis jeg legger meg en kveld uten at jeg har trent. For det første er idrett så utrolig **gøy**. Men det er mange andre fordeler også; Bra for **helsa**, kroppen holdes i god **form**, en **sunn** fritidsaktivitet i motsetning til mye annet som ungdom driver med (festing, drikking osv), og ikke minst; Idrett er noe som **binder folk sammen**, en arena hvor alle kan ha det gøy med hverandre og hvor du kan få **gode venner**. For meg er idretten noe av det viktigste i livet mitt, ikke det viktigste, men nesten» (gutt, idrettsfag, Elverum).

Denne informanten viser til de mange nytteeffektene idretten har for han. Idretten, som for han er fotball, bidrar til et godt humør, ei god helse, sosiale nettverk og gode venner. Arnold (1988) er skeptisk til at idretten legitimeres ut fra nytteverdiene. Han mener statusen til idretten bevares og fremmes best gjennom at man legitimerer idretten ut fra dens indre verdier (kunnskap og ferdigheter). Leser man derimot St.meld. nr. 14 (1999–2000) eller Kunnskapsløftet (2006) ser man i større grad en legitimering av idretten i forhold til nytteeffekter. Årsaken til det kan være at politikerne og storsamfunnet ser betydningen av nytteeffektene i forhold til samfunnsøkonomiske betraktninger. Det å bedre helsa til befolkningen vil gi betydelige økonomiske besparelser i mange sektorer, blant annet i helsevesenet. Det å øke fokus på fysisk aktivitet i skolen gir en gevinst for alle klasser i samfunnet da det er 10 år med obligatorisk skolegang i Norge. I St. melding nr. 14 blir glede definert som en egenverdi i idretten, mens Arnold (1988) mener det er en instrumentell verdi. Arnold (1988) holder fast på at fokuset må være på kunnskap og ferdighetsutvikling og at man derigjennom opplever mestring og glede ved idretten.

Det **sosiale fellesskapet** er en viktig nytteeffekt av idretten. Mange av mine informanter beskriver det. Blant annet ei jente fra Elverum og en gutt fra Tiller:

«Jeg synes at det mest positive med idretten er det sosiale og det at jeg får drive med noe jeg synes er gøy. Jeg har fått de beste vennene mine gjennom fotballen, og det er jeg veldig glad for» (Jente, idrettsfag, Elverum).

«Idrett for meg betyr mest med venner, trene selv på helsestudio er greit også, men jeg syns å dra sammen er morsommere...Idrett er positivt fordi det er så mye ved det, man kan trene med venner og man får masse energi til å gjøre andre ting. Man kan få ut aggresjon» (gutt, bygg og anleggsteknikk, Tiller).

Sisjord (1993) skriver at det sosiale er en viktig faktor for å fortsette med idrett. «Særlig gjelder dette jentene som i lang større grad gir uttrykk for mistrivsel som bunner i sosiale forhold på laget, enten det skyldes venninne intriger eller at de opplevde treneren som urettferdig og at det skapte misstemning i laget» (s. 193). Jentene er i mindre grad konkurranseorientert og har i større grad prestasjonsangst. Dette stemmer tildels med data fra mine informanter der spesielt jenter og gutter fra Elverum beskrev sin frustrasjon over trenere og klubb som i for stor grad er resultatfokusert. Et av hovedfunnene til Sisjord (1993) som kan forklare at noen slutter med idrett mens andre fortsetter, i stor grad er knyttet til trivsel og prestasjonsangst. I tillegg er mine informanter i stor grad i mot topping av lag og trenere som er veldig resultatfokusert.

Hva bør bli konsekvensene av disse funnene? Klubb og trenere bør i større grad lytte til sine spillere og ta funn fra ulike undersøkelser på alvor. Man bør i større grad utvikle et oppgaveorientert miljø der innsats, forbedring og ferdighetsutvikling av lagets og egne ferdigheter gjennom hardt arbeid er i fokus. Utøverne må involveres der beslutningene fattes og det sosiale fellesskapet må tas på alvor.

Kropp er en annen nytteverdi som en håndfull beskriver som viktig for at de driver med idrett. Den ene gutten skriver at:

«Styrketrening... Man kan måle seg opp mot andre for å se **hvem som er sterkst** i forskjellige øvelser, også **størrelsen** er noe man kan måle seg opp mot andre med. Kroppen sier noe om hvem personen er og det er ikke noe minus å ha en bra kropp hvis man tenker på hva jentene synes» (gutt, studiespesialisering, Elverum).

Dette funnet samsvarer i stor grad med noe av det Sisjord (1993) fant i sin avhandling. Hun skriver:

I ungdomsalderen synes trening og idrett å få økt betydning i relasjon til kroppen som et medium å presentere seg gjennom, slik at for mange blir dette en viktig motivasjonsfaktor (Sisjord 1993, s. 216–217).

Ei jente fra Elverum er også opptatt av kropp og trening og hun skriver at:

«Idrett er viktig for meg av mange årsaker. Jeg vil være i god form, jeg sover bedre om nettene, jeg får mer overskudd og orker mer, og jeg blir gladere av å trene. I tillegg er det sosialt. Jeg trener også for at jeg ikke vil legge på meg» (jente, formgivingsfag, Elverum).

Hun trener blant annet for å unngå å bli tykk. Det er ingenting som tyder på at hun har spiseforstyrrelser, men det forekommer også i idretten. Av disse to sitatene kan vi se typiske forskjeller på jenter og gutter. Jenter ønsker i større grad å trene for å unngå å bli fete, men flere gutter trener fordi de ønsker større muskler.

Ei jente fra Tiller sliter i større grad med å akseptere kroppen sin. Hun skriver blant annet at:

«... Jeg er også veldig glad i å bade, men dessverre så er jeg ikke helt komfortabel med å gå i badetøy, så det blir lite bading i basseng. Men når jeg har litt mer inntekt enn hva jeg har nå, så skal jeg svømme i basseng og begynne så smått på treningsstudio »(jente, service og samferdsel, Tiller).

Kroppen og penger begrenser aktivitetsnivået til denne jenta. Hun har kommet inn i en negativ sirkel der penger hindrer henne i å trene på treningsstudio, som kunne ført til at hun hadde fått kontroll på vekten sin. Kroppsvekten hindrer henne fra å svømme i bassenget som hun egentlig liker svært godt. Hva om hun kunne fått støtte til trening, slik at hun kunne snudd den negative sirkelen?

Informantene som studerer til å bli tømmer viser seg å være opptatt av å ha store muskler. Nesten alle trener på treningsstudio og kropp betyr mye for dem. Dette underbygger forståelsen av at det er et mannsdominert yrke. Denne gutten skriver at:

«Idrett spiller en liten del av livet mitt, jeg trener ikke så veldig ofte, maks. to ganger i uken. Jeg trener mest vekter, jeg bryr meg ikke om det å ha god kondis. Jeg vil heller **være stor og ha store muskler**. Jeg trener som oftest med venner...Jeg synes trening er en positiv ting, folk kan trene forskjellige typer trening» (gutt, bygg og anleggsteknikk, Tiller)

Ei jente fra Elverum er opptatt av at trening gir **helseeffekter**. Hun skriver at:

«Jeg driver ikke med en spesiell idrett, men allikevel betyr det mye for meg. Jeg trener regelmessig på treningsstudio...jeg trener så ofte jeg har tid, siden jeg er opptatt av å holde meg i form og ha en **god helse**» (jente, formgivingsfag, Elverum).

Fysisk aktivitet og idrett har positive effekter på helsa vår. Strømme (2005) har vist at det hjelper mot mange typer kreft, diabetes, hjerte-karsykdommer og mye mere. Dette er selvfølgelig en viktig ytre motivasjonsfaktor for å bevege seg. Denne formen for motivasjon er ikke like varig som om du er indre motivert. 13 av mine informanter nevner det som en viktig årsak til at de driver med idrett.

Oppsummering: Spesielt mine 14 informanter ved service og samferdsel ved Tiller har en tendens til å legitimere idrett med nytteorienterte verdier. Verdier som helse, oppdragelse og det å være med venner blir fremhevet. Funn i min undersøkelse kan tyde på at ungdom forlater organisert idrett fordi den er veldig resultatorientert. Når informantene blir lei av resultatjaget og at det blir for seriøst, dropper de over til uorganisert idrett der nytteverdiene preger.

5.0 AVSLUTNING

Det finnes få sitater i besvarelsene som kan relateres til **dimensjon 1** (kunnskap om idrett). Det sitatet som jeg har tatt med i rapporten viser at tidlig sosialisering til idretten har vært viktig for hennes interesse for idrett. Det samsvarer i stor grad med funn som Sisjord (1993) gjorde i sitt doktorgradsarbeid. Det finnes også noen få sitater som omtaler skolen som en sosialiseringarena. De sitatene er ganske entydig negativ mot kroppøvingundervisningen og måten lærerne gjennomfører timen. Lite tyder på at skolen er en viktig sosialiseringarena til idretten for mine informanter.

Det er langt flere sitater som belyser **dimensjon 2** (ferdigheter i idrett). Mange er opptatt av å utvikle sine ferdigheter, men kun noen få er veldig resultatorientert. Resten av informantene la i større grad vekt på at det blir artigere å drive med idrett når man mestrer og at mestring gir en god følelse. Det er flere informanter som beskriver det som problematisk at trener og klubb er veldig resultatorientert. Det fører til topping av lag og at noen får spille lite, som igjen fører til at noen slutter i den organiserte idretten. Ut fra dette er det av stor betydning at klubbene forstår viktigheten av å ha trenere som er godt utdannet og at de forstår sin rolle. En av informantene har en sterk beretning om hvordan idretten har berget han og broren fra narkotikamisbruk. En annen skriver derimot at idretten er en inngang for doping, da det betyr

så mye å vinne. Dette viser at idretten kan være med å påvirke ungdoms moralske utvikling i ønsket eller uønsket retning. De fleste av informantene driver eller har drevet med idrett på et eller annet nivå. Mange av disse har vært innom den organiserte idretten i mange forskjellige idretter, men de aller fleste har gått over til den uorganiserte idretten. Den resultatorienterte organiserte idretten, som vi ser mange eksempler på i ulike idrettslag, passer ikke for alle. Resultatjaget til noen trenere og klubbledelse fører til at mange i stedet begynner med lystbetont uorganisert trening. På dette området er det ikke funnet noen kjønnsforskjeller i materialet mitt, noe som er forskjellig fra Sisjord (1993) sine resultater. Noen få av informantene er villig til å trene mye på egenhånd for å nå målet om å bli best. Dette er noen få gutter som har et sterkt ønske om å lykkes i idretten sin som for disse er fotball.

Det er også mange av mine informanter som driver med idrett for å oppnå goder (**dimensjon 3**). De av mine informanter som driver med uorganisert idrett legitimerer sin deltakelse i idrett i større grad med nytteverdier, enn de som driver med organisert idrett. De fremhever ulike nytteeffekter av idrett som for eksempel at det er; gøy, bra for helsa, et viktig sosialt fellesskapet, bra for ikke å bli tykk og for å få større muskler. Det er spesielt en klasse på yrkesfaglig studieretning ved Tiller videregående med 14 informanter (12 gutter og 2 jenter), som utmerker seg i å legitimere sin deltakelse i idrett med nytteverdier. Som den meste brukte positive nytteeffekten ved idretten er det sosial fellesskapet. Mange omtaler det som hovedgrunnen for at de driver med idrett. Det å være i et fellesskap med noen virker som ei viktig drivkraft for å holde på med idrett.

Min helhetsforståelse av materialet

De aller fleste av mine informanter skriver at de er positive til idrett, men flere har opplevd ubehagelige situasjoner i den organiserte idretten. Det er størst mangfold i aktivitetsvalget i Trondheim. Der driver de med aktiviteter som judo, bordtennis, skihopping og dans som er fraværende aktiviteter for ungdommene i Elverum. I Elverum dominerer fotball stort og ei innflyttet jente beklager den dårlige variasjonen i aktiviteter i Elverum.

En god del driver med idrett pga. det sosial, venner og fordi de synes det er gøy med fysisk aktivitet. Mange har i aldersgruppa 16–18 år slutta med orga-

nisert idrett og begynt med uorganisert trening. I Elverum er det en trend at de som slutter med organisert trening går over til trening på treningsstudioer. I Trondheim er ikke dette så fremtredende. En håndfull av informantene skulle gjerne ønsket halltid til de som bedriver uorganisert idrett.

Noen av årsakene til at mange slutter med organisert idrett er at det blir for seriøst, treneren plukker ut de spillerne som er best (resultatfokus), topping av lag som medfører lite spilletid for noen. Trener og klubb ønsker at laget skal vinne og at spillerne skal bli veldig gode uten at mange av spillerne ønsker det selv. Dette kommer tydeligst fram fra informantene i Elverum. Av mine 93 informanter er det veldig få som uttrykker at målet er å bli virkelig gode (resultatfokus) i idrett. De fleste av de informantene finner man på idrettsfaglig studieprogram og noen på andre studieprogram.

Det er forskjeller på hvilket forhold informantene på ulike studieprogrammer har til idrett i materialet. Elever som studerer på idrettsfag er i størst grad resultatorientert, men samtidige kritiske til den organiserte idretten. Informantene som studerer til å bli tømmer viser seg i stor grad å være kroppsfikserte. Nesten alle trener på treningsstudio og kroppsstørrelse betyr mye for dem. Dette underbygger forståelsen av at det er mannsdominert yrke. Jeg kan ikke se klare kjønnsforskjeller og dette kan skyldes lite utvalg av jenter i materialet.

Konklusjon

Denne rapporten er et lite steg for å rapportere ungdoms stemme i idretten. Jeg vil ikke komme med noen fasitsvar, men mine data kan gi noen råd om hvordan man bør drive ungdomsidrett. Rapporten bør få noen følger for a) praksisfeltet og b) Fou-arbeidet

- a) Lytt til ungdommen ved å involvere dem i forhold til innhold og gjennomføring på treninger, gjennomføring av laguttak og spilletid, gjennomføre spillesamtaler, ta med ungdom i organisasjonsarbeidet der beslutninger fattes.
- b) Funnene i denne rapporten bør bearbejdes gjennom en akademisk debatt og videre bør det skrives artikler både på norsk og internasjonalt for å sette denne undersøkelsen i en større kontekst og for å komme ut med resultatene.

LITTERATURLISTE

- Almås, R. (1996). *From the society of duty to the market place of opportunity: three generations of Norwegians write their youth*. Trondheim: Senter for bygdeforskning.
- Almås, R. (1997). Tre generasjonar rekonstruerar sin ungdom. I I. Frønes, K. Heggen & J. O.
- Arnold, P. J. (1988). *Education, Movement and the Curriculum*. Lewes: Falmer Press.
- Arnold, P. J. (1991). The pre-eminence of skill as an educational value in the school curriculum. *Quest*, 43(1), 66–77.
- Arnold, P. J. (1997). *Sport, Ethics and Education*. London: Cassell.
- Bergo, A. et al. (2003). *Ferdighetsutvikling i fotball – handlingsvalg og handling*. Oslo: Akilles.
- Blair, S. N. et al. (1995). Assesment of habitual physical activity by a seven-day recall in a community survey and controlled experiments. *Am J Epidemiol*, 122(5), 794–804.

- Breivik, G & Vaagbå, O. (1998). *Utviklingen i fysisk aktivitet i den norske befolkning 1985–1997*. Oslo: Norges idrettsforbund og olympiske komite.
- Gullestad, M. (1996). *Hverdagsfilosofer : verdier, selvforståelse og samfunnssyn i det moderne Norge*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Hansen, E. B. (1999). *Ung og aktiv*, Oslo: Norges idrettsforbund og olympiske komité.
- Hanstad, D.V. & Loland, S. (2007). Meldeplikt for toppidrettsutøvere: Forsvarlig antidopingarbeid eller uforsvarlig overvåking? *Nytt norsk tidsskrift*, 24 (3).
- Hjort, Å. (1997). Fysisk inaktivitet – den glemte risikofaktor. *Tidsskrift til Norsk Lægeforening*; 117(19), 2755.
- Imsen, G. (2005). *Elevenes verden – innføring i pedagogisk psykologi*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Kulturdepartementet. (2000). *Idrettslivet i endring*. (St.meld. nr. 14, 1999–2000).
- Kunnskapsdepartementet. (2006). *Kunnskapsløftet*. Oslo.
- Kunnskapsforlaget (1980). *Store Norske Leksikon*. Oslo: Aschehoug og Gyldendal forlag.
- Loland, S. (1991a). *Idrett og samfunn*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Loland, S. (1991b). *Et verdigrunnlag for idretten*, rapport 5 fra prosjektet «idrett – verdi – framtid». Oslo: Norges idrettshøgskole.
- Lægred S. & Skorgen T. (2006). *Hermeneutikk – en innføring*.
- Mangset, P. (2003). *Legitimering av idrettspolitikk. Et komparativ perspektiv*. Innlegg på forskerseminar om «Idrett, inklusjon og modernisering», Lysebu, 27.–28. November 2003.

- Norges skiforbund. (2002). *Trener 2. Langrenn. «Skiaction» trening av yngre ungdom. Oslo.*
- Rygghaug, M. (2002). Å bringe tekster i tale – mulige metodiske innfallsvinkler til tekstanalyse i statsvitenskap. *Norsk statsvitenskapelig tidsskrift*, 18, 3003–327.
- Seippel, Ø. (2005). *Orker ikke, gidder ikke, passer ikke? : om frafallet i norsk idrett.* Dokumentet er en del av rapportseiren. Institutt for samfunnsforskning.
- Seippel, Ø. (2006). The Meaning of Sport: Fun, Health, Beauty or Community. *Sport in Society*, 9(1), 51–70.
- Sisjord, M-K. (1993). *Idrett og ungdomskultur. Bø-ungdom i all og tale.* Oslo. Norges idrettshøgskole.
- Sisjord, M-K. (1994). Er frafall fra organisert idrett et problem? *Schola*, (6), 54–47.
- Sisjord, M-K. (1995). *Sosialisering og idrett.* Norges idrettshøgskole. Institutt for samfunnsfag. Oslo.
- Skille, E. Å. (2005a). Adolescents' preferences for participation – Alternative versus conventional sports. A Norwegian case. *Sport und Gesellschaft/Sport and Society*, 2(2), 107–124.
- Skille, E. Å. (2005b). Individuality or reproduction. *International Review for the Sociology of Sport*, 40(3), 307–320.
- Skille, E. Å. (2006). *Idrettsklaget som helseprodusent.* (Høgskolen i Hedmark Notat nr. 2, 2006). Elverum: Høgskolen i Hedmark.
- Strømme, S. (2005). *Sammen for fysisk aktivitet.* I: Handlingsplan for fysisk aktivitet 2005–2009. Oslo: Departementene.
- Tangen, J. O. (2004). *Hvordan er idrett mulig?* Kristiansand: Høyskoleforlaget.

Ulseth, A. L. B. (2004). Social integration in modern sport : commercial fitness centres and voluntary sports clubs. *European sport management quarterly*.

Østerås, J. (2008). *Hva betyr idrett for deg?* (Høgskolen i Hedmark Notat nr. 2, 2008). Elverum: Høgskolen i Hedmark.